

Верховний
Суд

Національна школа суддів України
Відділ підготовки суддів

Підготовка та підвищення рівня кваліфікації
помічників суддів місцевих загальних та апеляційних
судів
17 травня 2023 року

Незалежність судової гілки влади та історичні атрибути судочинства: між консервативністю та інноваційністю

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Олександра Матвійчук. Час взяти відповідальність (Промова на врученні Нобелівської премії миру) (10 грудня 2022 року) <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/12/11/7380261>

- ✓ Це не війна двох держав, це війна двох систем – авторитаризму і демократії.
- ✓ Ми боремося за можливість будувати державу, в якій права кожної людини захищені, влада підзвітна, **суди незалежні**, а поліція не б'є мирні студентські демонстрації на центральній площі столиці.

Звіт Європейської комісії про верховенство права за 2020 рік. Ситуація з верховенством права в Європейському Союзі

(SWD (2020) 300-326; 2020 Rule of Law Report. The rule of law situation in the European Union) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0325&from=EN>

- ✓ Жодна демократія не може процвітати без **незалежних судів**, які гарантують захист основні права та громадянські свободи, ані без активного громадянського суспільства, а також вільного і плюралістичні ЗМІ.

Конституція України

✓ Стаття 126.

Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

✓ Стаття 126. (попередня редакція Конституції України)

Незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється.

✓ Стаття 129.

Суддя, здійснюючи правосуддя, **є незалежним** та керується верховенством права.

✓ Стаття 129. (попередня редакція Конституції України)

Судді при здійсненні правосуддя **незалежні** і підкоряються лише закону.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

✓ Стаття 6

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an **independent** and impartial **tribunal** established by law.

Віткаускас Д., Диков Г. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини.

https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/06/spravedlyviy-sud-ECHR_UKR.pdf

Це право (стаття 6 Конвенції) включає три основні характеристики, яким повинен відповідати судовий орган, деякі з них іноді збігаються:

- 1. суд, «встановлений законом» (H. v. Belgium, № 8950/80);
- 2. «незалежний» суд (Campbell and Fell v. United Kingdom, № 7819/77 та 7878/77, п. 78-82);
- 3. «безсторонній» суд (Piersack v. Belgium, № 8692/79, п. 30-32);

Вимоги щодо «безсторонності», «незалежності» та «встановлення законом» застосовуються лише до судових органів.

Павло Пушкар. Гарантії, рекомендовані Європою. Чому незалежність судової влади є однією із ключових складових довіри до Феміди (8 листопада 2019 року)

<https://zib.com.ua/ua/139885.html>

Питання захисту незалежності судової влади займають провідну роль у діяльності Ради Європи. Вони відображені не тільки в роботі Європейського суду з прав людини, але і в документах органів Ради Європи.

Документи Ради Європи з питань незалежності

- ✓ Європейська хартія щодо закону про статус суддів (1998);
- ✓ Рекомендації КМРЄ CM/Rec(2010)12 стосовно суддів – незалежність, ефективність та відповідальність;
- ✓ План дій стосовно забезпечення суддівської незалежності, затверджений у 2016 році на рівні КМРЄ;
- ✓ Висновок КРЄС № 1 (2001) стосовно стандартів незалежності та незмінюваності суддів;
- ✓ Висновок КРЄС № 3 (2002) стосовно принципів та правил щодо суддівського професійного поведіння (етика, несумісна поведінка та неупередженість);
- ✓ Висновок КРЄС № 10 (2007) стосовно рад правосуддя на службі суспільства;
- ✓ Висновок КРЄС № 17 (2014) щодо оцінки суддівської роботи, якості правосуддя та поваги до суддівської незалежності;
- ✓ Висновок КРЄС №18 (2015) стосовно місця правосуддя та його відносин з іншими органами влади у сучасній демократії;
- ✓ **Новий висновок КРЄС № 24 (2021) «Еволюція судових рад і їхня роль у незалежних і безсторонніх судових системах».**

Судова система від моменту здобуття незалежності України пройшла значний шлях.

Зокрема, закріплені в Конституції УРСР 1978 року положення щодо незалежності суддів і підкорення судів тільки закону означали лише формальну заборону на втручання у судову діяльність. Адже вони фактично не створювали підстав для визнання за судовою владою статусу самостійної гілки державної влади, рівної за своїм значенням іншим.

У багатьох випадках за попередньої моделі роль та статус суду прирівнювалися до статусу своєрідного адміністративного органу з вирішення суперечок або органу фіксації покарання, а суворий контроль за судовою діяльністю здійснювався по «партійній лінії».

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

✓ Стаття 1

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється **незалежними та безсторонніми судами**, утвореними законом.

✓ Стаття 6

Здійснюючи правосуддя, суди є **незалежними від будь-якого незаконного впливу**.

✓ Стаття 7

Кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки **незалежним, безстороннім і справедливим судом**, утвореним законом.

✓ Стаття 48

Суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є **незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання.**

Незалежність судді забезпечується, зокрема,

- порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- заборонаю втручання у здійснення правосуддя;
- відповідальністю за неповагу до суду чи судді.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16.09.2014)

✓ Стаття 14 Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод

В рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема.

Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її **незалежності та неупередженості**.

Денисенко Л., Сироїд О., Фадєєва І., Шаповалова О. Бути суддею.
<http://www.nsj.gov.ua/files/1444391019To%20be%20a%20Judge.pdf>

Зали судових засідань, окрім безпосереднього функціонального призначення, повинні справляти певне враження на учасників процесу.

Доречно виділяти місце, де сидітимуть судді, підвищенням, яке, з одного боку, символізуватиме статус судді, а з іншого – забезпечить належний огляд суду всіма іншими учасниками судового

Як доречно наголошують американські колеги у своїй «Книзі судді», «те, що суддя розташовується у центрі кімнати й підноситься над іншими, навіть коли сидить, є символічним визнанням влади, якою суддя наділений. Цим також забезпечено психологічну перевагу тому, хто розпоряджається у залі суду».

Зала судових засідань немислима без символіки. Призначення символіки дуже вдало описано в американській «Книзі судді»: «Ритуали, символи, а також усталені норми та правила мають власне місце у судовому середовищі як важлива спадщина західних цивілізацій.

Упродовж століть форми, зовнішні атрибути, артефакти та інші допоміжні засоби надавали особливого значення подіям у житті людей, організовуючи фізичне середовище таким чином, щоб подія виглядала вагомішою, додаючи психологічний вимір і часто створюючи враження загадковості та викликаючи благоговійний трепет.»

Судове засідання є ритуалом за своєю природою: ритуалом суду є фрази: «Встати, суд іде» та «Суд виходить до нарадчої кімнати». Ці фрази наповнюють судовий процес значущістю і дають відчуття «звершення правосуддя». Ритуальними є мантия і нагрудний знак судді, які, з одного боку, знеособлюють суддю, а з іншого – надають йому чи їй значущості та образності.

Зважаючи на те, що суд приймає рішення іменем України, зала судових засідань має бути обладнана державними символами – гербом та прапором України. Окрім того, що державні символи уособлюють державу в процесі здійснення правосуддя кожним окремим суддею, вони ще й дисциплінують та стримують учасників судового засідання.

Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Судочинство та інформаційні технології», прийнятий на 12-ому пленарному засіданні (Страсбург, 7 – 9 листопада 2011 року)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_14_2011_2011_11_9.pdf

5. ІТ повинні бути інструментом або засобом покращення адміністрування судочинства, полегшувати доступ користувачів до судів та укріплювати гарантії, встановлені Статтею 6 Європейської Конвенції з прав людини: доступ до правосуддя, неупередженість, незалежність судді, справедливість та розумні строки розгляду справи.

15. Використання ІТ покращує доступ до судочинства, а також підвищує його ефективність та прозорість.

28. Комп'ютеризація здатна покращити якість роботи судді, наприклад, за допомогою бази даних з посиланнями на судові рішення, законодавчу базу, наукові праці з правових питань, коментарі до постановлених рішень, а також інші форми обміну знань між суддями.

31. Роль ІТ має бути обмеженою та проявлятися в заміщенні та спрощенні процесуальних дій, які ведуть до прийняття індивідуального рішення. ІТ не можуть замінити функції судді щодо заслуховування та виваження фактичних доказів по справі, щодо визначення відповідного законодавства та прийняття рішення без будь-яких обмежень, окрім зазначених в законі

Стартап запропонував \$1 млн за використання ШІ у Верховному суді США (10 січня 2023 року)
<https://forklog.com/news/ai/startap-predlozhit-1-mln-za-ispolzovanie-ii-v-verhovnom-sude-ssha>

Генеральний директор стартапа DoNotPay Джошуа Браудер запропонував юристам використовувати ШІ учасників справи у Верховному суді США. За це бізнесмен пообіцяв заплатити \$1 млн.

По задумці Браудера, юристу необхідно надіти AirPods і повторити в суді те, що йому каже ШІ-адвокат DoNotPay.

«[Ми] робимо це серйозну пропозицію за умови, що прийдем до офіційної угоди і будемо дотримуватися всіх правил», – написав бізнесмен.

За словами Браудера, стартап запропонував цю ідею, можливо незаконну, щоб довести здатність штучного інтелекту вести складні судові справи.

Суддя використав ChatGPT для прийняття судового рішення (3 лютого 2023 року)
<https://www.vice.com/en/article/k7bdmv/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision>

Ця справа є першим випадком, коли суд визнав використання відповідей текстового генератора ШІ у судовому рішенні.

Суддя в Колумбії використав ChatGPT, щоб винести судове рішення, і це, мабуть, перший раз, коли юридичне рішення було прийнято за допомогою текстового генератора штучного інтелекту – або, принаймні, вперше, коли ми про це дізнаємося.

Згідно з документом суду від 30 січня 2023 року, суддя Хуан Мануель Паділья Гарсія, який головує в Першому окружному суді міста Картахена, сказав, що він використовував інструмент штучного інтелекту для постановки юридичних питань щодо справи та включив відповіді на нього у своє рішення. .

Колумбійський суд переходить до метавсесвіту, щоб провести слухання (25 лютого 2023 року)
<https://www.reuters.com/world/americas/colombia-court-moves-metaverse-host-hearing-2023-02-24/>

24 лютого Колумбійський суд провів свій перший судовий процес у метавсесвіті, і тепер він сподівається знову проекспериментувати з віртуальною реальністю.

На двогодинному слуханні, яке проводив колумбійський адміністративний суд у справі Магдалена, учасники суперечки про дорожній рух постали як **аватари у віртуальній залі суду**.

Країна є однією з перших у світі, хто тестує реальні судові слухання в метавсесвіті, захоплюючій віртуальній реальності, щоб зробити цифрові простори більш реалістичними, часто з аватарами, що представляють кожного учасника.

«Це було більш реальним, ніж відеодзвінок», - сказав Кіонес, описуючи досвід метавсесвіту як «дивовижний».

МАНТІЯ (court dress, judge robe, judge mantle)

Пов'язані поняття:

1. Незалежність суду (ст. 126, 129 та 131 Конституції України)
2. Неупередженість суду (ст. 34 Конституції України)
3. Авторитет та довіра суду (ст. 34 Конституції України)
4. Заборона зловживання процесуальними правами (ст. 2, 45 КАС України)

Конкурують з поняттями:

1. Принцип рівності (ст. 24 Конституції України)
2. Діджиталізація суду

Що таке мантия судді?

Мантия судді - це традиційна роба, яку носять деякі судді у певних країнах під час засідань у суді. Це зазвичай довга чорна роба, яка повністю прикриває одяг судді і виглядає як мантия.

Мантия судді є символом авторитету та незалежності суддівства і може носитися як під час розгляду кримінальних, так і цивільних справ. У деяких країнах вона носить лише в певних випадках, наприклад, в США традиційно мантию носять лише в певних судових округах, а в інших - ні.

Важливо зазначити, що носіння мантиї не є обов'язковим для всіх суддів і залежить від культурних традицій та законодавства кожної окремої країни.

Носіння мантиї судді може мати кілька переваг:

1. Символ авторитету: мантия є символом авторитету та незалежності суддівства, що підкреслює роль судді як охоронця закону та правосуддя.
2. Підвищення поваги до суддівства: носіння мантиї може допомогти підвищити повагу до суддівства, оскільки вона символізує формальність та вагу судових процедур.
3. Розрізнення суддів: мантия дозволяє відрізнити суддів від інших учасників судового процесу, зокрема адвокатів, свідків, обвинувачених тощо.
4. Створення фіксованого образу судді: носіння мантиї дозволяє створити фіксований образ судді, що допомагає уникнути враження особистих симпатій або антипатій до суддів з боку інших учасників судового процесу.
5. Захист від зовнішніх впливів: мантия дозволяє судді зберегти свою нейтральність та незалежність у випадках, коли він може стикнутися зі звинуваченнями у відомій йому справі або коли його можуть спробувати тиснути ззовні.

Чому варто відмінити обов'язок суддів носити мантію?

Обов'язок суддів носити мантію є традицією, яка має вікову історію і символізує авторитет судової влади. Проте, у сучасному світі, така традиція може бути сприйнята як застаріла і несправедлива, зокрема з точки зору гендерної рівності.

Спочатку, мантія нагадує більше релігійний символ, ніж предмет одягу, тому її носіння може порушувати принцип розділення церкви та держави.

Крім того, обов'язок носити мантію може створювати труднощі для людей з певними фізичними обмеженнями або з певними культурними звичками щодо одягу. Це може призвести до того, що такі люди будуть відчувати дискримінацію та неадекватне ставлення в судовій системі.

Застосування мантії також може створювати відчуття відокремлення суддів від громадськості та віддалення від потреб інших людей, що не відповідає сучасним вимогам відкритості та доступності судової влади.

Отже, відміна обов'язку носити мантію може допомогти покращити сприйняття судової системи як відкритої та прозорої, а також зменшити можливість дискримінації та нерівності в судовій системі. Однак, вирішення цього питання має здійснюватися з урахуванням культурних традицій та історичних звичаїв країни, а також з урахуванням правових норм.

Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів (United Nations Office on Drugs and Crime; вересень 2007 р.) <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf>

Витяг з праці «Мішне Тора», 72 написаної видатним єврейським правознавцем Моше Маймонідом (1135-1205 рр.):

... Тому суддям належить засідати в суді в мантиях, прикрашених по краю бахромою, та бути сповненими страху й благоговіння, у найбільш серйозному стані духу. Їм заборонено поводити себе легковажно, жартувати чи розмовляти про неважливе...

Вовк Дмитро. Звіт за результатами дослідження образу судді в контексті образу правника в українському суспільстві (Програма USAID щодо реформування сектору юстиції «Нове правосуддя»)

Правники завжди становили об'єднання, доступ до якого для сторонніх був обмеженим. Звідси і використання латинської мови середньовічними юристами, вже мертвої мови на той час, без знання якої не можна було не вчитися праву, не вчити йому, не практикувати його. Відлуння цієї традиції можна побачити в юриспруденції і сьогодні – у латинських виразах, що їх вживають європейські суди і навіть окремі юристи, у класах з латини у правничих школах тощо.

Звідси також й атрибути професії, що мали на меті підкреслити урочистість, важливість, незалежність, але й окремість юридичної діяльності: мантия, перука тощо.

<https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Session-3-Study-on-Public-Perception-of-the-Judiciary-in-Ukrainian-Culture-Ukr.docx>

Судове вбрання включає в себе стиль одягу та інший одяг, встановлений для членів судів. Залежно від країни та традицій юрисдикції, члени суду (судді, магістрати тощо) можуть носити офіційні мантиї, звичайні мантиї, коміри або перуки. У певній країні та в певній судовій установі може бути багато випадків, коли повний офіційний одяг не використовується. Прикладами у Великобританії є багато судів і трибуналів, включаючи Верховний Суд Сполученого Королівства, а іноді й судові процеси за участю дітей.

Крім того, у будь-якому суді офіційний одяг може бути скасований за вибором судді, наприклад, у дуже **спекотну погоду**, і незмінно там, де це може залякати дітей, наприклад, **у сімейній палаті та судах над неповнолітніми**.

https://en.wikipedia.org/wiki/Court_dress

Рішення Ради суддів України від 02 липня 2018 року № 41 «Про технічний опис на швейний виріб Мантія судді Верховного Суду»

Жабо для мантії судді Верховного Суду виготовляється з тонкої тканини штучного шовку білого кольору.

Постанова ВП ВС від 31 січня 2019 р. у справі № 800/556/17

ВП ВС розглянула апеляційну скаргу позивачки на рішення ВС, яким відмовлено в задоволенні позову судді до Вищої ради правосуддя (ВРП) про визнання незаконним і скасування рішення ВРП про звільнення позивачки з посади судді Шевченківського районного суду м. Києва на підставі пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України».

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні позову, ВС дійшов висновку, що підстав для скасування спірного рішення, визначені частиною другою статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (зокрема, рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні), немає.

Так, ВС з'ясовано, що в протоколі засідання ВРП зазначено про залишення членом ВРП зали засідань, а після видалення до нарадчої кімнати всіх членів ВРП спірне рішення прийнято без нього («за» - 16, «проти» - 0, «не брали участь у голосуванні» - 0), що підтверджується наявними підписами. Тобто факт перебування члена ВРП в нарадчій кімнаті є припущенням. Отже, Спірне рішення прийнято та підписано повноважним складом ВРП та підписано усіма її членами, які брали участь в його прийнятті.

Позивачка в апеляційній скарзі наголосила, зокрема на тому, що спірне рішення прийняте з порушенням пункту 2 частини другої статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні), що є прямою підставою для його скасування. Судом не було вказано на доказ, який би спростував аргументи позивача, що один із членів ВРП видалявся до нарадчої кімнати після публічного розгляду дисциплінарної справи щодо позивачки, однак спірне рішення щодо позивача не підписав.

Висновки ВП ВС: згідно з пунктом 6.1 Регламенту Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням ВРП від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17 (далі - Регламент), на засіданнях ВРП, Дисциплінарних палат ведуться протоколи та здійснюється повне фіксування технічними засобами, за винятком тієї частини засідання, що проводиться у нарадчій кімнаті.

Питання про відвід (самовідвід) члена ВРП вирішується відповідно до статті 33 Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Рішення про відвід (самовідвід) ухвалюється більшістю членів ВРП, які беруть участь у засіданні ВРП чи її органу, шляхом голосування в нарадчій кімнаті, за відсутності члена ВРП, питання про відвід (самовідвід) якого вирішується (пункти 7.2, 7.5 Регламенту).

Відповідно до пункту 9.2 цього Регламенту рішення ухвалюється більшістю членів ВРП, які беруть участь у засіданні ВРП у пленарному складі чи її органу, якщо інше не визначено Законом України «Про Вищу раду правосуддя».

Згідно з пунктом 9.4 Регламенту рішення ВРП, її органів ухвалюється у спеціальному приміщенні (нарадчій кімнаті), бути присутніми у якому іншим особам, крім членів ВРП чи Дисциплінарної палати, які мають право голосу при ухваленні рішення, забороняється. Рішення ухвалюється відкритим голосуванням, якщо інше не визначено Законом України «Про Вищу раду правосуддя».

ВП ВС, дослідивши матеріали справи, дійшла висновку, що член ВРП був присутній на засіданні під час доповіді, надання пояснень представником позивачки - адвокатом, до того ж, йому заявлявся відвід адвокатом, в якому було відмовлено.

У витягу з протоколу засідання ВРП зазначено, що член ВРП залишив зал засідання до моменту видалення до нарадчої кімнати, при цьому на відеозаписі зафіксовано, як він видаляється до нарадчої кімнати разом зі всіма членами ВРП, проте спірне рішення ВРП він не підписав.

Надаючи правову оцінку встановленим обставинам справи в сукупності із наведеними положеннями законодавства України, ВП ВС дійшла висновку про недотримання ВРП регламентованої процедури розгляду подання Другої Дисциплінарної плати ВРП щодо звільнення позивача із посади судді, а тому скасувала спірне рішення ВРП, яким позивачку звільнено з посади судді Шевченківського районного суду міста Києва на підставі пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України, як таке, що прийнято з порушенням пункту 2 частини другої статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Нарадча кімната - ізольоване приміщення, в якому склад головних учасників судового процесу постановляє вироки, рішення, визначення по судовій справі

6.2.2.2. Нарадча кімната для головних учасників судового процесу повинна бути при кожному залі судових засідань.

Площа нарадчої кімнати повинна бути не меншою ніж 9,0 м² при залах судових засідань для розгляду цивільних (адміністративних, господарських) справ у судах першої інстанції; не меншою ніж 9,0 м²–12,0 м² – при залах для розгляду кримінальних справ у судах першої інстанції та при залах судових засідань апеляційних судів; 16,0 м² – при залах судових засідань вищих спеціалізованих судів України.

Нарадчі кімнати для головних учасників судового процесу при залах судових засідань вищих спеціалізованих судів України слід обладнувати із розрахунку на колегію суддів у складі трьох, п'яти чи більшої непарної кількості суддів.

Нарадча кімната повинна примикати до залу судових засідань з боку процесуальної зони і мати окремий вхід із процесуальної зони залу судових засідань. Вхід до нарадчої кімнати із залу судових засідань повинен бути розташований так, щоб під час руху судді не контактували з учасниками судового процесу та відвідувачами.

Вхід до залу судових засідань учасників судового процесу через нарадчу кімнату є неприпустимим.

При кожній нарадчій кімнаті для головних учасників судового процесу необхідно передбачати санітарний вузол (зі входом з нарадчої кімнати) площею не менше 2,0 м².

7.1.13. З метою технічного захисту інформації від витоку за рахунок побічних випромінювань і наведень, а також від її втрати в результаті впливу зовнішніх електромагнітних полів захист серверної слід здійснювати шляхом екранування приміщення, а електронний архів – екрануванням приміщення або використанням екранованих сейфів.

Хоча б одна з нарадчих кімнат для головних учасників судового процесу при залах судових засідань для розгляду цивільних та кримінальних справ, а також нарадчі кімнати для головних учасників судового процесу при залах, розрахованих на розгляд резонансних справ, повинні бути екрановані.

Стіни нарадчих кімнат повинні бути облицьованими звукоізоляційними матеріалами.

Між нарадчими кімнатами і залами судових засідань повинні бути передбачені подвійні двері (спарені двері в одній коробці) для забезпечення належного рівня звукоізоляції.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Поняття та особливості принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 66. – С. 135-141 https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/NVUzhNU_66.pdf .
2. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління expert: Paradigm of law and public administration № 5 (17) – жовтень 2021 – С. 23-39. <https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
3. Bernazyuk Ian. The types of abuse of procedural rights in administrative judicature: practice of the Supreme court and the European court of human rights (Види зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві: практика Верховного суду та Європейського суду з прав людини // Visegrad Journal on Human Rights. 2021, № 4, С. 31-36. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR_4_2021.pdf
4. Берназюк Ян. Національні та міжнародні стандарти протидії зловживанню процесуальними правами під час вирішення публічно-правових спорів // Право і суспільство № 5/2021 С. 301-314 http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/5_2021/44.pdf
5. Берназюк Ян. Доповідь (презентація) на тему «Особливості дотримання в адміністративному судочинстві принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами» (Національна школа суддів України. Харківське регіональне відділення. Всеукраїнський семінар для суддів апеляційних та місцевих (окружних) судів на тему: “Зловживання процесуальними і матеріальними правами: правові наслідки” (23 квітня 2021 року)). https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_23_04_2021.pdf

6. Берназюк Ян. Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі / Вороновські читання (Судовий прецедент – джерело права або приклад правозастосування): збірник статей, доповідей та тез учасників міжнар. наук.-практ. конф, м. Ірпінь, 4-5 жовтня 2019 р. / Редкол.: М. Кучерявенко, О. Головашевич. – Харків: Асоціація фінансового права України, 2019. – 446 с. – С. 9-16 .

<http://afl.org.ua/2020/06/10/voronovski-chitannya-2019-zbirnik-tez/>

7. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Інформація з обмеженим доступом та дотримання принципу змагальності у судовому процесі»: Національна школа суддів України, Тренінг: “Право на інформацію та інформація з обмеженим доступом (судова практика)” (25 листопада 2021 року)

<http://nsj.gov.ua/ua/training/programi-pidgotovki-kiiv/25-listopada-2021-r-programa-treningu-na-temu-pravo-na-informatsiuta-informatsiya-z-obmejenim-dostupom1/>

8. Берназюк Ян. Презентація (доповідь) на тему «Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення»: Національна школа суддів України, Програма підготовки для підтримання кваліфікації суддів окружних адміністративних судів (12 квітня 2023 року)

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf

---

Верховний
Суд

Дякую за увагу!